

Een bruinvis Phocoena phocoena L. als stookolieslachtoffer aan de Belgische kust.

door K.C.C. Van Waerebeek

Op maandag 26 april spoelde een levende, maar uitgeputte vrouwelijke bruinvis aan op het strand van Blankenberge (zie berichtgeving in Marswin, 3de jg.nr.3.p.78.) .

Men trachtte eerst het volwassen dier (127 cm lang en $\pm$ 30 kg zwaar) opnieuw in zee te zetten, maar het keerde binnen het anderhalf uur terug naar het strand. De bruinvis werd dan maar voorzichtig op het droge gehaald met behulp van een touw rond de staart.

Een stranding in zulke omstandigheden heeft, naar ik meen, weinig te maken met een zogenaamd verdwaald, of meegevoerd zijn met stromingen en/of golven. Gezonde bruinvissen stranden quasi nooit. Veeleer zocht de kleine tandwalvis door uitputting, doelbewust ondersteuning op het strand. Immers voor de kustbewonende bruinvis is zeer ondiep water en een zandbodem zeker geen vreemd milieu.

Onder de vele aanleidingen en (directe) oorzaken die gepaard gaan met verschillende types strandingen bij walvisachtigen, wordt de hier aangehaalde dikwijls over het hoofd gezien.

Waren er nu reeds aanwijzingen, nl. veel teer rond spuitgat en mondopening, dat de bruinvis een stookolieslachtoffer was, later zou dit nog duidelijker blijken. Evenwel dankzij de goede zorgen van dierenarts J. Van Gompel, dolfijntentrainers J. Smolders en L. Tolpe, e.a. kon de bruinvis veilig getransporteerd worden naar, en ondergebracht worden in het delfinarium van Brugge (Boudewijnpark).

Niede wegens ruimtegebrek en omdat ervaring met zieke/gewonde bruinvissen ontbrak hier ter plaatse, besloot men het dier diezelfde nacht nog over te brengen naar het Zeedierenpark Harderwijk, NL. In dit laatste delfinarium heeft men immers met redelijk succes dergelijke bruinvissen reeds opgevangen, en een tijd lang in leven weten te houden.

De gegevens gebruikt voor het hiernavolgende tekstgedeelte in dagboekvorm, zijn ontleend aan een intern dagelijks verslag van het Zeedierenpark Harderwijk, opgesteld door de Heer T. Dokter. Echter wegens de weglatingen en de wijzigingen die ik aanbracht, zijn eventuele onnauwkeurigheden ter mijner verantwoording.

26 april : 1 ste dag

Omstreeks 21.00 h contacteert het Dolfinarium Brugge Dr. Bakker, dierenarts verbonden aan het Zeedierenpark Harderwijk, met de melding dat een gestrande bruinvis Phocoena phocoena L. binnengebracht werd. De Heer T. Dokter gaat akkoord om het dier te laten overbrengen naar Harderwijk voor verdere verzorging.

Vóór het vertrek (om 23.00 h) krijgt de bruinvis nog een anti-stress injectie. Het transport gebeurt, per wagen, in een container gevuld met schuimrubber en water. Dit onder het wakende oog van dolfijnentrainer Luc Tolpe en de Heer Guido Welvaert, beiden van het Dolfinarium Brugge. Vlak na de aankomst (om 3.15 h) in Harderwijk wordt de vrouwelijke bruinvis "Sidonia" in de zogenaamde "Witte dolfijn-kist" ondergebracht, welke eveneens gedeeltelijk met water gevuld is en met schuimrubber bekleed. De huid wordt ingevet tegen het uitdrogen, en een bloedmonster genomen voor onderzoek.

27 april : 2 de dag

Sidonia krijgt 1.25 kg haring gevoerd. De dolfijnentrainers trachten haar te laten zwemmen in het ronde bassin, waar ze echter enkel wat ronddobbert. Na een uur wordt ze terug in haar container geplaatst. Het ademhalingsritme is zeer kort, d.i. 4 - 5 sec.

's Middags probeert men hetzelfde, met hetzelfde resultaat. Het ademhalingsritme blijft kort. Dierenarts Dr. Bakker besluit haar antibiotica in hoge doses (oraal) toe te dienen. 's Avonds verorbert Sidonia 1.50 kg haring. Bij een controle door de Heer T. Dokter omstreeks 20.00 h heeft ze bruin schuim rond het blaasgat. Dit symptoom wijst erop dat op zijn minst het bovenste ademhalingsapparaat (uitwendige en inwendige neusgangen, bovenste nasale zakken) met stookolie in contact is gekomen. Of dit langs het spuitgat gebeurde, of integendeel langs de slokdarm door een (abnormale) verslapping van de sfincterspier rondom de larynx is niet zomaar uit te maken.

Rond 23.00 h wordt het ademhalingsritme wat rustiger : apnoe 10 sec.

28 april : 3 de dag

Hoofdtrainer de Heer van de Vaart voert haar 1.50 kg haring.

Tweemaal wordt geprobeerd haar te laten zwemmen : Sidonia dobbert enkel wat rond. Voor de nacht wordt ze weer in de kist gelegd.

29 april : 4 de dag

In de opgevangen ontlasting blijkt stookolie te zitten. Dr. Bakker wordt verwittigd. Dit voorval bewijst dat de bruinvis langs de mond stookolie heeft opgenomen en daarmee het gehele maag-darmkanaal in en of meerdere

mate besmet heeft. 's Morgens en 's middags zwem oefeningen, zonder resultaat evenwel. Over de gehele dag wordt 2.50 kg haring (waarin antibiotica-tabletten) gevoerd.

30 april : 5 de dag

's Morgens is het water in de kist verontreinigd, alsof door bloed. Sidonia vertoont echter geen uitwendige verwondingen. Wel is er braaksel aanwezig met een halfverteerde haring.

Omstreeks 10.15 h poogt verzorgster Hella van Rooy opnieuw haar te laten zwemmen. Het dier blijft slechts in het water hangen en wil amper 0.75 kg haring (plus antibiotica) opeten. De bruinvis wordt teruggelegd in de kist tot 's middags 14.45 h. opnieuw "zwemles". Dr. Bakker verzoekt H. van Rooy de bruinvis na de inspiratie onder water te duwen, teneinde het dier te activeren. Deze laatste komt echter onmiddellijk weer aan de oppervlakte. Sidonia wordt gemasseerd en uiteindelijk, na 1 h, teruggezet in haar kist. Ademhalingsritme : 10 - 12 sec.

1 mei : 6 de dag

De Heer A. van de Vaart maakt een soort hangmat om de bruinvis in het water te laten dobberen. Vandaag krijgt het 2 X zwem oefeningen, maar het dier heeft nog geen kracht.

2 mei : 7 de dag

De bruinvis defaeceert veelvuldig; overigens geen wijziging in het algemeen ziektebeeld. Ademhalingsritme : 10 - 12 sec.

3 mei : 8 ste dag

Sidonia wordt in de ronde bak neergelaten en in de hangmat met drijvers opgehangen. Dagelijks verorbert ze nu 2.00-2.25 kg (4-5 pond) haring, samen met 4 tabletten Orbenin (antibiotica) en een multivitaminepreparaat. Wanneer een vis aan de zijkant wordt gehouden, pakt ze deze zelf. 's Middags wordt opnieuw gepoogd Sidonia op eigen krachten te laten zwemmen, doch na 45 min. wordt ze moe. Tegen de avond gaat ze terug in haar kist, opdat ze 's nachts niet zou verdrinken.

4 mei : 9 de dag

's Morgens opnieuw in de hangmat met drijvers. Bij de zwemles van 11.00 h gebeurt een klein incident : na anderhalf uur zwemt Sidonia een vijftal maal tegen de wand van het bassin, en verwondt daarbij haar staart. Uit het water wordt het bloeden gestelpt. Weer gaat ze in haar hangmat. 's Namiddags 2 1/2 h zwemles : met verbetering. Tegen 16.30 h wordt ze terug in haar nachtverblijf (witte dolfijnkist) gezet.

5 mei : 10 de dag

Om 8.00 h in de ronde bak. Ze zwemt op eigen krachten, en pakt de vis

uit de hand van de verzorger (10.30 h) . Om een lichte constipatie te verzorgen krijgt ze paraffine-olie toegediend. Rekord : ze zwemt 5 uren alleen. Uit voorzichtigheid wordt Sidonia voor de nacht opnieuw in haar kist gelegd.

6 mei : 11 de dag

Uit de kist, in 't water. 0.00 h. Het zwemmen gaat goed, behalve dat ze steeds aan de oppervlakte blijft. Opnieuw moeilijkheden bij de ontlasting en opnieuw paraffine-olie toegediend. 10.00 h. Stevige ontlasting waar- bij ze de staart kromt (lijkt op persweën). Bij het proesten komt wit slijm uit het blaasgat. In totaal heeft Sidonia vandaag 7 1/2 h gezwommen en 2.75 kg vis opgegeten. Bovendien heeft ze bij het zwemmen geleed de kanten van het bassin te vermijden. Gewogen : 1 kg aangekomen .

7 mei : 12 de dag

Overdag vertoeft Sidonia in het ronde bassin. Ze blijft evenwel nog steeds aan de oppervlakte zwemmen, maar eet goed. 's Avonds gaat ze terug naar haar vertrouwde kist.

8 mei : 13 de dag en 9 mei : 14 de dag

Geen verandering.

10 mei : 15 de dag

Eetlust goed, per dag 2 - 2.5 kg gemengd haring en makreel. Nog steeds krijgt ze 4 tabletten Orbenin per dag, plus de extra vitaminen.

Vannacht wordt Sidonia voor het eerst in het bassin gelaten. Om bourton lopen T.Dokter, W.van Gelder en Ad Tollenaars wacht. De bruinvis zwemt korte ronden aan het wateroppervlak en rukt af en toe met de kop.

11 mei : 16 de dag

Sidonia heeft de ganze nacht gezwommen. De ademhaling is rustig, d.i. 3 maal per minuut (=normaal ritme).

12 mei : 17 de dag

Deze nacht werd er niet gemaakt. Geen verandering in toestand en gedrag van de bruinvis. Op advies van Dr.Bakker krijgt het dier vandaag de laatste twee tabletten Orbenin.

13 mei : 17 de dag

Geen wijzigingen.

14 mei : 18 de dag

De bruinvis krijgt een lichte wormkuur: 3x daags 2 pillen van een anthelminticum (tegen parasitaire wormen zoals Nematoda, Trematoda, Cestoda en Acanthocephala).

15 mei : 20 ste dag tot 22 mei : 27 ste dag

Geen wijzigingen in gedrag en conditie.

23 mei : 28 ste dag

De bruinvis zwemt nog steeds aan de oppervlakte, duikt slechts bij het voeren.

24 mei : 20 ste dag tot 27 juni : 63 ste dag

Geen veranderingen. Nog steeds niet 100% genezen.

28 juni : 64 ste dag

Sidonia is minder gaan eten. Ze begint om 17.15 h weer tegen de zijwanden van het bassin te zwemmen en draait zich op haar rug.

20.30 h Opnieuw in haar hangmat gelogd. Haar conditie gaat snel achteruit.

21.20 h Dr. Bakker komt aan in het delphinarium.

21.35 h Bruinvis Sidonia blaast haar laatste adem uit .

30 juni

De bruinvis wordt afgevoerd naar de Universiteit van Utrecht voor een lijkschouwing.

De sectie werd uitgevoerd door de Vakgroep Pathologie, Afdeling Bijzondere Dieren (Valelaan 1 , 3508 TD Utrecht).

Hun bevindingen kunnen als volgt samengevat worden : De vrouwelijke bruinvis is vrij mager. In de buikholte is purulent vocht aanwezig met pathogene bacteriën als Pseudomonas aeruginosa en Streptococci ; bovendien ook Proteus mirabilis (weinig pathogeen). Rechts in de borstholte heeft zich een pleuritis (borstvliesontsteking) ontwikkeld met adhesies van bindweefsel. Zeer opvallend is een sterk uitgebreide haardvormige, necropurulente pneumonie, groen op doorsnede (+ P. aeruginosa).

Daarmee gepaard gaan sterkgezwollen bronchiale lymfeknopen. Deze twee laatstgenoemde ziekteverschijnselen waren ook aanwezig bij de bruinvis, dood aangespoeld te Blankenberge op 13.02.81, en geautopsieerd door Dr. W. De Smet en mezelf (zie Marsuin, 2e jg.nr.6.pp.137-140).

De maag blijkt leeg, de darm evenwel gevuld. De lever is gezwollen, terwijl de milt papperig aandoet. Aan beide lichaamszijden zijn zowel nierbekken (pyelum) als niercortex ontstoken : multipela pyelo-nephritis.

Naar ik meen is de besmetting van adembalingsstelsel en maag-darmkanaal met stookolie, de rechtstreekse oorzaak geweest van een gereduceerde, plaatselijke, resistentie, en dus van de waargenomen infecties. Deze laatste hebben de dood van de bruinvis veroorzaakt. In dit opzicht is het niet denkbeeldig, dat de in de laatste decaden sterk toegenomen verontreiniging met zware koolwaterstoffen van Noordzee- en Scheldewater deels verantwoordelijk is voor de scherpe populatiedaling van bruinvissen e.a. zeezoogdieren.
